

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**«МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ»**

Виконала: студентка магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
(заочної форми навчання)

Шевчук Ольга Володимирівна

(прізвище, ім'я та по-батькові)

Керівник: Доктор філософії з права
Герасимчук Р.В.

(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

Анотація

Шевчук О.В. Механізми забезпечення електронного урядування в Україні. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. – Хмельницький, 2023.

Магістерська робота присвячена поглибленню теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів забезпечення електронного урядування в Україні. Для досягнення мети дослідження автором розкрито поняття та сутність електронного урядування, визначено поняття та роль відкритих даних у розвитку електронного урядування. Також досліджено особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України та проаналізовано специфіку розвитку електронного урядування в Україні в умовах кризи.

В якості пропозицій автор розробляє напрями удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в сучасних умовах та обґрунтовує шляхи модернізації публічного управління на засадах електронного урядування.

Annotation

Shevchuk O.V. Mechanisms for ensuring electronic governance in Ukraine. - Manuscript.

Master's thesis for a master's degree in Specialty 281 Public Management and Administration. – Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. – Khmelnytsky, 2023.

The master's thesis is devoted to the deepening of the theoretical foundations and the development of practical recommendations for the improvement of the

mechanisms for ensuring electronic governance in Ukraine. To achieve the goal of the research, the author revealed the concept and essence of e-government, defined the concept and role of open data in the development of e-government. Also, the peculiarities of the introduction of e-government in the executive authorities of Ukraine were investigated, and the specifics of the development of e-government in Ukraine in crisis conditions were analyzed.

As proposals, the author develops directions for improving the mechanisms of electronic governance in Ukraine in modern conditions and substantiates ways of modernizing public administration on the basis of electronic governance.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	8
1.1. Поняття та сутність електронного урядування	8
1.2. Поняття та роль відкритих даних у розвитку електронного урядування	14
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	19
2.1. Особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України	19
2.2. Специфіка розвитку електронного урядування в Україні в умовах кризи	28
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	35
3.1. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в сучасних умовах	35
3.2. Шляхи модернізації публічного управління на засадах електронного урядування	45
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІТ – інформаційні технології

ЕУ – електронне урядування

ВД – відкриті дані

НД – набір даних

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ЕП – електронна послуга

ЕД – електронний документообіг

ВСТУП

Актуальність теми. Ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності країни та забезпечення успішності реформування системи публічного управління є ЕУ. Якісно побудована система ЕУ позитивно впливає на наслідки та загальний хід проведення радикальних перетворень в українському суспільстві: економічної та соціальної реформи, розбудови соціальної держави з впливовими інституціями громадянського суспільства. За допомогою ЕУ підвищується ефективність діяльності суб'єктів ЕУ та полегшується формування відносин влади, суспільства та громадянина. Розвиток ЕУ в Україні забезпечує зміцнення довіри до держави та її політики, створення якісно нового рівня управління суспільством в цілому та державою, вдосконалює взаємодію між органами місцевого самоврядування, органами державної влади, громадянами та бізнесом. В умовах наявних проблем реалізації цифрових можливостей необхідним є визначення напрямків удосконалення механізмів ЕУ в Україні, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Рівень висвітлення досліджуваної проблеми в науковій літературі.

Питання цифровізації, розвитку ЕУ, взаємозв'язків держави та інформаційної сфери розглядалися такими вітчизняними дослідниками як Антонова Л. [5], Берназюк О. [6], Бондаренко І. [7], Васьківська К. [9], Голобородько Т. [10], Дрешпак В. [12], Кусп'як І. [19-20], Міхровська М. [23], Наливайко Л. [24], Романчук О. [43], Семенченко А. [12-13] та ін. Незважаючи на наявні досягнення, що стосуються різних аспектів цифровізації публічного управління, невирішеним питанням залишається визначення напрямків удосконалення механізмів ЕУ в Україні.

Метою магістерської роботи є теоретико-прикладне обґрунтування механізмів забезпечення електронного урядування в Україні. Досягнення мети зумовило постановку та виконання таких завдань:

— розкрити поняття та сутність ЕУ;

- визначити поняття та роль ВД у розвитку ЕУ;
- дослідити особливості впровадження ЕУ в органах виконавчої влади України;
- проаналізувати специфіку розвитку ЕУ в Україні в умовах кризи;
- розробити напрями удосконалення механізмів ЕУ в Україні в сучасних умовах;
- обґрунтувати шляхи модернізації публічного управління на засадах ЕУ.

Об'єктом магістерської роботи є сучасні процеси цифровізації публічного управління, а безпосереднім **предметом** – механізми забезпечення електронного урядування в Україні.

Методологія дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінських, правових і споріднених з ними наук. У роботі використано: історико-логічний та системно-структурний підходи до аналізу процесів розвитку ЕУ в Україні; монографічний метод – при вивченні літературних джерел і дослідженні еволюції поставлених проблем та ступеня їх розв'язання; діалектичний метод наукового пізнання, аналізу і синтезу – при обґрунтуванні механізмів забезпечення ЕУ в Україні; системного узагальнення – для формування висновків.

За **інформаційну базу** дослідження слугували законодавчо-нормативні акти, підручники, посібники, наукові доробки вітчизняних та зарубіжних вчених із досліджуваної проблематики та інші наукові джерела.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, до висновки та пропозиції можуть бути використані органами публічної влади в процесі удосконалення механізмів забезпечення ЕУ в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та сутність електронного урядування

Уряд, який є прозорим і відкритим для своїх громадян, необхідний для підтримки сталого демократичного розвитку будь-якої країни. Це сприятиме більш ефективному провадженню політики, що призведе до встановлення доброзичливого громадянського контролю, повного захисту прав людини і громадянина, підвищення довіри суспільства до чинної влади.

Сучасна епоха характеризується процесами глобалізації, що охоплює насамперед інформаційну сферу. Те, що В. Черчілль сказав: «Хто володіє інформацією, той володіє світом», має реальне значення у застосуванні нових ІТ. Крім того, нові ІТ відкрили нове комунікаційне середовище для людей, підприємств і державних організацій, створивши більше можливостей для спілкування та отримання інформації абсолютно новими способами. Слід зазначити, що ІТ зробили можливим поширювати та отримувати державну інформацію та послуги в доступній формі. При цьому відбувся перехід до нової форми організації діяльності державних органів, а також перехід на якісно новий рівень оперативності та зручності отримання інформації про результати діяльності державних служб та державних органів організаціями і громадянами. У цьому аспекті важлива роль відводиться електронному уряду як новій формі спілкування громадян із владою.

Перш за все, вважаємо за необхідне визначити поняття «ЕУ». У науковій літературі виділяють вузький і широкий підходи до його розуміння. Таким чином, згідно з вузьким підходом, електронний уряд є одним із інструментів, які допомагають отримати необхідну інформацію, послуги та комунікацію між громадськістю та владою. Ряд авторів, визначаючи ЕУ, акцентують увагу саме на електронній формі надання державою послуг. Згідно з таким підходом,

електронний уряд може бути синонімом цифрового менеджменту, онлайн-менеджменту або, в певному контексті, трансформаційного менеджменту, орієнтованого на застосування Інтернету для обігу інформації, надання та отримання послуг, комунікації із населенням та суб'єктами господарювання і т.д. Таким чином, електронний уряд – це електронний доступ до інформації, яка надається державою, та послуг цілодобово, без вихідних днів [14, с. 3].

Широкий підхід розглядає ЕУ з точки зору ефективної взаємодії влади та суспільства з використанням ІТ та надання якісних державних послуг. ЕУ – це трансформація внутрішніх і зовнішніх зв'язків у системі державного управління шляхом застосування технологій, інформації та комунікацій з метою раціоналізації процесів управління, надання послуг та забезпечення прав громадян органами публічної влади. Це означає, що ідея ЕУ полягає у створенні взаємодії держави з населенням та бізнес-сектором через мережу Інтернет та інші інформаційно-комунікативні системи [20, с. 47].

Отже, ЕУ включає такі важливі елементи взаємодії: державу та суспільство, представників держави та бізнесу і владу. При цьому громадяни отримують швидкий доступ до публічної інформації, якісніші та швидші адміністративні послуги, можуть чинити вплив на прийняття та виконання публічно-управлінських рішень. Бізнес отримує переваги та швидкий доступ до органів влади, що в свою чергу допомагає бізнесу ефективніше співпрацювати з владою. Державні органи отримують можливість регулювати свою діяльність, швидше вирішувати певні завдання, покращувати умови надання державних послуг, тобто без великих черг, бути відкритими, прозорими, чутливими до побажань населення та підприємницького сектору. Саме тому перехід на ЕУ означає реформування всіх форм діяльності органів державного управління, зміну їхньої структури та компетенції. Позитивний результат цього процесу залежить від обґрунтованої стратегії і тактики, злагодженості та ефективної взаємодії всіх суб'єктів цього процесу, тобто законодавчої, виконавчої та судової влади, бізнесу та суспільства. ЕУ

забезпечує прозорість діяльності апарату держави, мінімізує вплив на особу чиновника, а отже віддаляє корупцію [44, с. 104].

Слід зазначити, що більшість дослідників трактують електронний уряд не лише як спосіб підвищення ефективності державного управління, а й як центральну складову оновленої демократичної моделі в інформаційному суспільстві. Оскільки технології ЕУ створюють умови для ефективної участі громадян і громадських організацій у процесах формування та реалізації державної політики [46, с. 100]. Так, І.С. Куспьяк зазначає, що ЕУ є інструментом розвитку демократії та вважається реальним способом розвитку демократичних процесів у суспільстві, що знайшло відображення у появі терміну «електронна демократія». Можливості Інтернету та його інформаційної структури в цій сфері практично не мають меж: починаючи від донесення до громадян інформації про різного роду події, претендентів на виборні та призначувані посади, програми політичних партій тощо, завершуючи електронними політичними форумами, електронними референдумами, виборами і т.д. [19, с. 396].

На думку авторів монографії «Електронне урядування: конституційно-правове дослідження», адміністрація повинна розуміти ЕУ в широкому сенсі, а не пропонувати ЕП технічним шляхом, розширюючи його сферу, залучаючи всі зацікавлені сторони та беручи участь в управлінні. Вони вважають, що ЕУ є ефективним інструментом для досягнення кращого урядування. Таким чином, з часом національні уряди запровадять нові ІТ для передачі повноважень на основі демократії, інклюзивності та високої продуктивності [43, с 30].

Щодо нормативного визначення поняття «ЕУ», то в Концепції розвитку ЕУ в Україні, затвердженого розпорядженням КМУ № 649- р від 20.09.2017, ЕУ визначено як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням

інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [37].

Водночас, М.С. Міхровська зауважує, що у зв'язку із гармонізацією українського законодавства із європейським, у науці все частіше вживається термін «публічне управління» [23, с. 301], оскільки, як підкреслює відомий науковець В.Б. Авер'янов, «...слід утверджувати думку, про те, що в кінцевому підсумку раціоналізаційні аспекти державного управління повинні бути підпорядковані аспектам його демократизації та гуманізації [3, с. 25]». Тому, М.С. Міхровська вважає, що необхідно відійти від концепції застарілого «державного управління» на користь сучасної «сервісно-спрямованої системи публічного управління», яка домінує в європейських країнах. І хоча в науковій літературі термін «публічне управління» часто перекладається як «державне управління», проте ці поняття не тотожні, вони мають різні мету та засоби здійснення [23, с. 301].

Вважаємо, що позиція КМУ, викладена в Концепції розвитку ЕУ в Україні, є найбільш вдалою з усіх наведених визначень ЕУ. Проте, підтримуємо позицію багатьох науковців щодо заміни словосполучення «державне управління» терміном «публічне управління». Отже, ЕУ можна визначити як форму організації публічного управління, за допомогою якої підвищується ефективність, відкритість та прозорість діяльності органів публічної влади на загальнодержавному та місцевому рівнях управління з використанням ІКТ з метою формування публічної влади, зорієнтованої на виявлення та задоволення потреб громадян.

Водночас, за словами Р. Юсіфбейлі, багато визначень поняття «ЕУ» мають таку спільність – вони акцентують провідну роль держави як ініціатора, інструмента реалізації, координатора та ключового учасника адміністративних, службових, демократичних та управлінських процесів в ході реалізації ЕУ [46, с. 100]. Отже, впровадження ЕУ у сферу публічного управління полягає у створенні якісно нових форм організації діяльності органів публічної влади через широке залучення населення до управління

публічними справами з використанням Інтернету та взаємодію з населенням та бізнесом через відкриття доступу до публічних інформаційних ресурсів та створення умов для отримання електронних публічних послуг.

Активне використання мережі Інтернет, застосування різноманітних ІТ та комплексна модернізація системи управління дозволяє автоматизувати та підвищити ефективність публічного управління. Концепція ЕУ [37] передбачає зміну форми публічного управління з дотриманням принципів ефективності та прозорості, у тому числі шляхом використання ІТ (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Визначення поняття «ЕУ» у різних джерелах

Автор/Джерело	Визначення
Концепція розвитку ЕУ в Україні [37]	Форма організації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням ІТ для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян
Щербініна Ю. [45]	Використання ІТ для підвищення ефективності, економічності та прозорості уряду та можливості громадського контролю за ним
Мишишин В.І. [4]	Форма організації державного управління, яка, широко застосовуючи новітні ІТ, забезпечує якісно новий рівень відкритої взаємодії держави та суспільства та надання повного комплексу державних послуг для всіх категорій громадян та суб'єктів господарювання
Коваль Р.А. [16]	Адаптація державного управління до нових вимог суспільного розвитку, яка включає в себе і безпосередньо послуги, які надають органи державної влади та місцевого самоврядування своїм громадянам, і інтерактивну взаємодію між ними, зокрема, завдяки підтримці та впровадженню системи зворотного зв'язку за допомогою сучасних ІТ
Куспляк І.С. [19]	Інструмент розвитку демократії, реальний шлях розвитку демократичних процесів у суспільстві, що знаходить своє відображення в появі терміну «е-демократія»

ЕУ проявляється у: інформуванні населення та підприємців про діяльність органів публічної влади на їхніх офіційних сайтах; наданні

публічних послуг через інтернет; залученні населення та підприємців до обговорення та прийняття публічно-управлінських рішень; автоматизації діяльності органів публічної влади та їхньої міжвідомчої взаємодії; контролю суспільства за владою [11, с. 135].

На напрямки та характеристики розвитку ЕУ впливає взаємодія між його суб'єктами. Відповідно до цього виділяють класичні моделі або рівні впровадження ЕУ (рис. 1.1.):

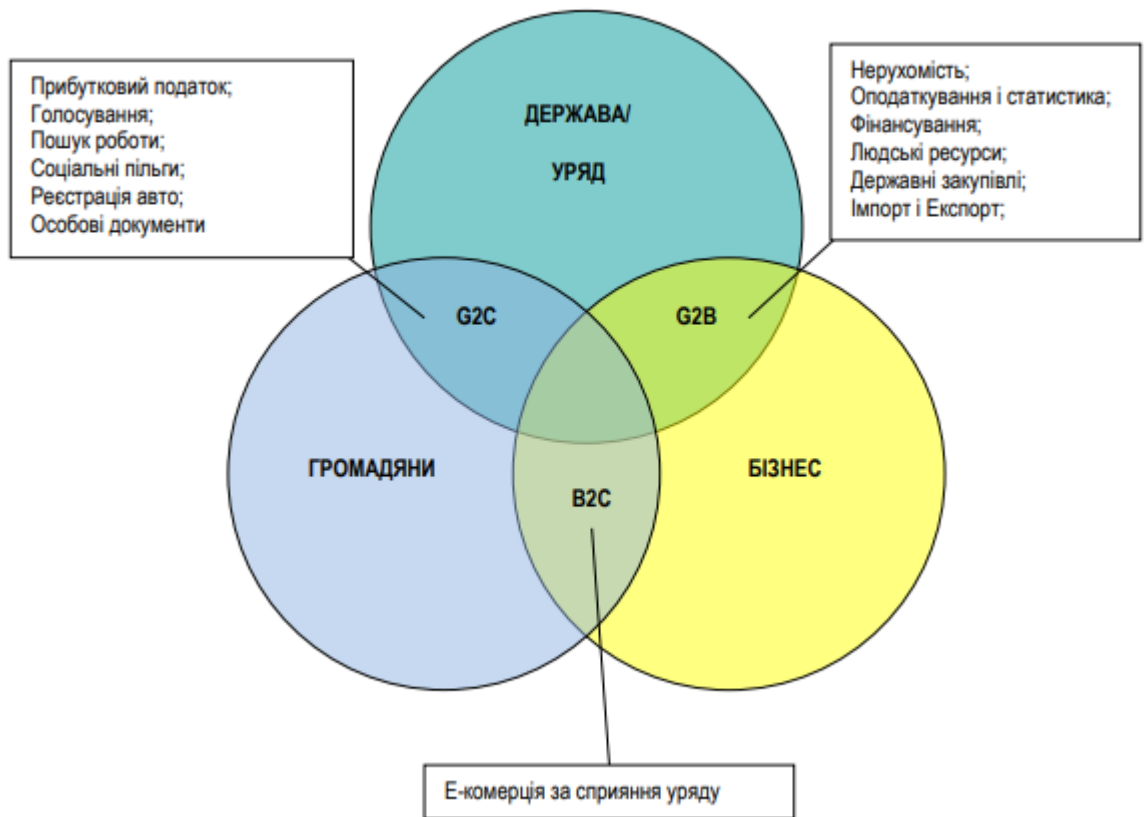

Рис. 1.1. Схема ЕУ

1. G2G – «уряд уряду». Це електронна взаємодія державних органів між собою з метою виконання покладених на них завдань, особливо щодо управління роботою державного апарату, координації діяльності регіональних управлінь і територіальних підрозділів, управління внутрішні записи.

2. G2B – «уряд для бізнесу». Модель передбачає взаємодію органів публічної влади з підприємцями засобами електронного зв'язку у формі

автоматизації податкових виплат, електронних тендерів тощо, що економить значну частину фінансових ресурсів держави і бізнесу.

3. G2C – «уряд для громадян». Електронна взаємодія органів публічної влади з населенням розвиває е-демократію. Громадяни залучаються до роботи публічних органів шляхом моніторингу та оцінки їхньої діяльності, подання е-петицій тощо. Це дозволяє громадянам економити час та фінансові ресурси, отримувати довідки та форми в електронному вигляді, пропорційно зменшуючи бюджетні витрати на адміністрування типових процедур [13, с. 38].

У деяких країнах спостерігаються й інші рівні взаємодії уряду з суб'єктами ЕУ. Наприклад, модель G2E – «government to employers» (уряд – службовцям, чиновникам), G2I – «government to international organizations» (уряд – міжнародним організаціям, іноземним державам). Тобто кожен рівень взаємодії показує важливість її забезпечення та розвитку щодо окремих суб'єктів ЕУ.

1.2. Поняття та роль відкритих даних у розвитку електронного урядування

Державні дані створюються в результаті заповнення громадянами онлайн-форм; посилання на авторитетні портали та веб-сайти; взаємодії, що забезпечується державою, та через встановлення прав громадян на використання ЕП, що надаються державою; взаємодії з державою, завдяки використанню чат-ботів (з актуальною корисною інформацією на основі офіційних даних влади). Зібрані дані можуть бути використані при формуванні та реалізації стратегій і тактик публічної політики в різних сферах її застосування. Дані, отримані в результаті діяльності органів влади, мають бути відкритими та публічними.

В Україні ВД регламентуються ЗУ «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 зі змінами та доповненнями [30]. «Публічна інформація у формі ВД – це публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання. Розпорядники інформації зобов'язані надавати публічну інформацію у формі ВД на запит, оприлюднювати і регулярно оновлювати її на єдиному державному веб-порталі ВД та на своїх веб-сайтах» (ст. 10.1).

ЗУ «Про доступ до публічної інформації» [30] надав публічній інформації великої доступності, але спершу передбачав можливість доступу до неї лише за запитами. Зміни до цього закону, пов'язані з виділенням нового типу публічної інформації у формі ВД.

«Перелік НД, що підлягають оприлюдненню у формі ВД, вимоги до формату і структури таких НД, періодичність їх оновлення визначаються КМУ» (ст. 10.1.4) [30]. Згідно з Постановою КМУ від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про НД, які підлягають оприлюдненню у формі ВД» зі змінами, у 2019 р. необхідність оприлюднення стосувалась 900 НД, у 2020 р. додалось ще 100 НД [31].

У жовтні 2016 р. Україна офіційно приєдналася до Міжнародної хартії ВД (далі – Хартія), взявши на себе зобов'язання перед міжнародною спільнотою впроваджувати національну політику ВД відповідно до принципів хартії [22]. Будь-який орган влади може приєднатись до Хартії, якщо він впроваджує політику ВД. Завдяки ВД в країні розвивається урядування, зростає рівень довіри до влади, дотримується принцип верховенства права, стає прозорим процес ухвалення політичних рішень, оптимізується процес надання державних послуг громадянськості.

У 2017 р. до Хартії приєднались Львів, Вінниця, Дніпро, Дрогобич та Чернівці, а у 2019 р. – Івано-Франківськ, Кропивницький, Тернопіль та Хмельницький. Надаючи своїм жителям доступ до ВД, українські міста пропонують корисну інформацію про своє життя (транспорт, будівництво,

фінансові та комунальні питання тощо). Таким чином місцева влада робить свою діяльність прозорою, має можливість оптимізувати свою діяльність, приймати зважені рішення та економити кошти.

Наразі в Україні функціонує портал ВД України – data.gov.ua, з якого відкривається доступ до публічної інформації органів влади у формі ВД (open data Ukraine). Забезпечення порталу підтримується Міністерством цифрової трансформації України, яке повинно разом з інститутами громадянського суспільства та громадськістю проводити періодичний моніторинг стану оприлюднення та оновлення НД на офіційних веб-сайтах органів публічної влади та на Єдиному державному вебпорталі ВД із подальшою публікацією результатів моніторингу на Єдиному державному веб-порталі ВД та поданням результатів оцінки на розгляд КМУ [31].

Можна виділити такі основні причини відкриття даних державними органами: об'єктивне посилення громадської участі та контролю, необхідність запобігання корупції, зручне надання публічних послуг, забезпечення інновацій, зміцнення правопорядку та законності тощо. ВД є основою відкритого публічного управління, сприяють прозорості в роботі державних органів, створюють основу для громадського контролю та продукують нові послуги для громадян і бізнесу.

ВД надаються у вигляді НД (dataset), які оприлюднюються в інтернеті на Єдиному державному веб-порталі ВД та офіційних сайтах установ (рис. 1.2.). Під НД звичайно розуміють організовану колекцію даних (data). НД є електронним документом (e-document, e-документ), який містить ВД та складається із структурованої сукупності однорідних значень (записів), включає поля даних та метаінформацію про них [31]. Головною вимогою структурованої сукупності є однорідність значень, яка полягає у збіганні типів усіх значень, які розташовані у одному стовпчику [12].

У сучасному світі ВД використовуються для створення варіантів інноваційного вирішення багатьох соціально-економічних проблем, впевнено розвиваються та сприяють подальшому прогресу. Долучається до цього

процесу і Україна [12]. До початку активних реформ ситуація у сфері ВД в Україні характеризувалася недостатньою готовністю Уряду та підприємницького сектору, а також відсутністю або низькою якістю ключових НД, але ситуація кардинально змінилась. Це відслідковується за результатами світових рейтингів оцінки ВД [12].

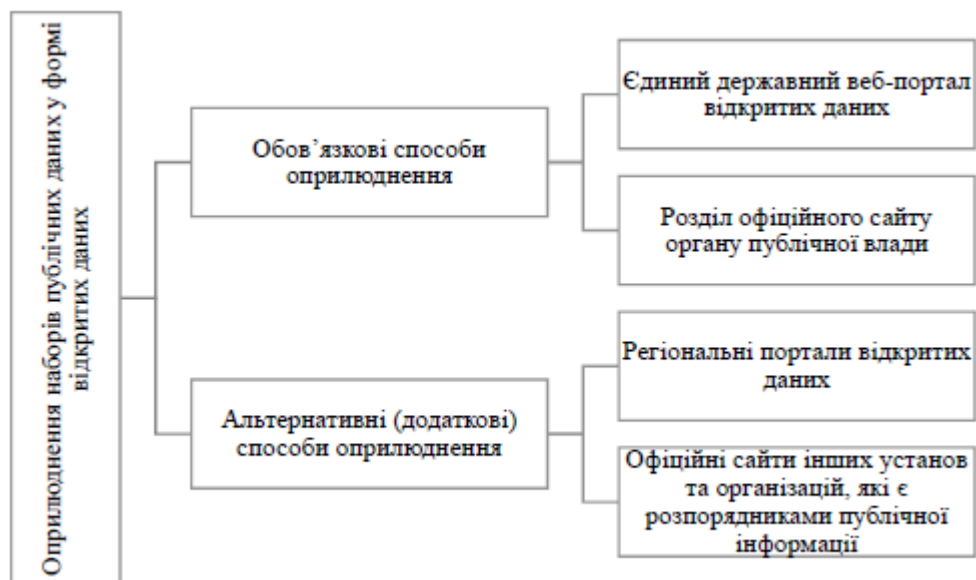

Рис. 1.2. Способи оприлюднення НД

Згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Положення про НД, які підлягають оприлюдненню у формі ВД» [31], визначено перелік НД, що стосуються усіх розпорядників інформації і підлягають оприлюдненню у формі ВД (рис. 1.3).

Довідник підприємств, установ, організацій та територіальних органів розпорядника інформації та організацій, що належать до сфери його управління
Інформація про структуру (організаційну структуру) розпорядника інформації
Нормативи, що затверджуються та підлягають оприлюдненню відповідно до закону розпорядником інформації
Переліки національних стандартів для цілей застосування технічних регламентів
Звіти, у тому числі щодо задоволення запитів на інформацію
Реєстр наборів даних, що перебувають у володінні розпорядника інформації
Адміністративні дані в значенні Закону України «Про державну статистику», що збираються (обробляються) та підлягають оприлюдненню відповідно до вимог закону розпорядником інформації
Переліки нормативно-правових актів, актів індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийнятих розпорядником інформації, проекти нормативно-правових актів
Переліки регуляторних актів із зазначенням дати набрання чинності, строку проведення базового, повторного та періодичного відстеження їх результативності та інформації про джерело їх оприлюднення
План діяльності з підготовки проектів регуляторних актів із зазначенням видів і назв проектів, цілей їх прийняття, строків підготовки проектів, найменування органів і підрозділів, відповідальних за розроблення проектів, дати їх внесення на розгляд регуляторного органу та посилання на джерело оприлюднення
Інформація про нормативно-правові засади діяльності розпорядника інформації
Фінансова звітність суб'єктів господарювання державного та комунального сектору економіки
Річні зведені основні фінансові показники виконання фінансових планів підприємств державного та комунального сектору економіки
Інформація про отримане майно (обладнання, програмне забезпечення) у рамках міжнародної технічної допомоги
Інформація із системи обліку публічної інформації
Результати інформаційного аудиту

Рис. 1.3. Перелік НД, які підлягають оприлюдненню у формі ВД

Головною особливістю ВД є те, що сенс їхнього існування полягає у їхньому відкритому використанні, а публікація ВД повинна бути в пріоритеті саме у розпорядників відповідних даних. Держава зі свого боку повинна розробляти політичні, правові та інституційні механізми забезпечення відкритості даних та залучення населення і підприємницького сектору до публічно-управлінських процесів сьогодення.

РОЗДІЛ 2

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України

ЕУ — це форма взаємодії органів державної влади з громадянами та підприємцями за допомогою ІТ з метою підвищення ефективності такої взаємодії. Реалізація ЕУ забезпечується за допомогою створення безпечного та довірливого середовища в державі, відкритості і прозорості діяльності органів влади, залучення громадян тощо. Дотримання цих принципів сприяє забезпеченню ефективності ухвалених державно-управлінських рішень, зниженню рівня корупції, розширенню переліку державних послуг, покращенню якості та швидкості державно-управлінських процесів, зменшенню непродуктивних бюджетних витрат. Взаємодія за допомогою ІКТ є одним із ефективних способів розвитку громадянського суспільства.

Одним із основних видів забезпечення ЕУ є його законодавча база, яка закріплює основні ідеї, принципові засади, пріоритети, стратегічні цілі та завдання, шляхи розвитку ЕУ, способи його впровадження, а також у сфері розвитку інформаційного забезпечення, формування інформаційного суспільства, оновлення, інформаційної безпеки та відкритості уряду. В Україні більше ніж 300 нормативно-правових актів регулюють ЕУ. Основними з них є: ЗУ «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про звернення громадян», «Про телекомунікації», «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних», «Про основи національної безпеки України»,

Постанова ВРУ «Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні», Укази Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх ІТ», Постанова КМУ «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах», Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку ЕУ в Україні».

Незважаючи на таке широке нормативно-правове забезпечення, у ньому і досі існують певні проблеми. Насамперед це відсутність кодифікованого акту, адже частина нормативних приписів дублюються, що призводить до правових колізій. Також існує необхідність в ієрархічному впорядкуванні нормативно-правових актів, починаючи від Конституції України, чіткому розподілі повноважень між органами державної влади з метою запобігання дублювання їх функцій, уникнення конкурування між ними та розосередження зусиль і ресурсів у цій сфері. Інституалізація ЕУ, в першу чергу, означає розробку та формальне схвалення процедури визначення органу публічної влади або системи таких органів, відповідального за впровадження ЕУ, чітке формування та затвердження його (їх) повноважень та механізмів взаємодії з іншими суб'єктами та об'єктами системи управління ЕУ [13, с. 41-42].

Інформатизація на сучасному етапі розвитку притаманна усім організаціям, установам, органам публічної влади. Останнім часом навіть посилилась конкуренція між органами публічної влади за повноваження в сфері ЕУ, наслідком чого стало розосередження між багатьма органами публічної влади функцій суб'єкта управління ЕУ. Законодавчу основу формування та розвитку ЕУ в Україні складають нормативно-правові акти ВРУ, Президента України та КМУ. Головними суб'єктами в системі формування ЕУ є Міністерство освіти і науки України (МОНУ), Міністерство економіки України (Мінекономіки), Міністерство юстиції України (Мінюст), Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра) та ін.

МОНУ є головним органом, що забезпечує реалізацію та формування державної політики у сфері науки, освіти, інформатизації, інноваційної діяльності, інтелектуальної власності. МОНУ відповідно до покладених на нього завдань визначає пріоритети та перспективи розвитку у зазначених сферах; забезпечує інтеграцію інформаційних ресурсів та сфер інформатизації відповідно до принципів охорони та захисту національних інтересів; затверджує технічні регламенти, стандарти, норми, структуру інформаційних ресурсів та інформаційного обміну (єдиних форматів обміну інформацією) у сфері ЕД та програмного забезпечення органів публічної влади; забезпечує функціонування та ведення державних електронних реєстрів, баз даних тощо.

Мінекономіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації та формування державної політики соціально-економічного розвитку. Мінекономіки готує пропозиції щодо визначення основних напрямів розвитку системи надання адміністративних послуг, бере участь у реалізації та формуванні державної політики у сфері розвитку ЄС, інформатизації, розбудови сучасного інформаційного суспільства в державі, в межах своїх повноважень, створення національної системи інформаційних ресурсів, застосування сучасних ІКТ.

Мін'юст є головним органом забезпечення, формування та реалізації державної політики, правової політики щодо використання електронного цифрового підпису, забезпечує реалізацію технічного регулювання у сфері електронного цифрового підпису відповідно до законодавства.

На сьогодні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері впровадження та удосконалення системи ЕУ є Мінцифри, утворене Постановою КМУ «Питання Міністерства цифрової трансформації» від 18.09.2019 № 856. Мінцифри перетворене з Державного агентства з питань ЕУ України та відповідно до Положення про нього [25] відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, ЕУ та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, розвитку цифрових навичок

та цифрових прав громадян, відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, е-комерції та бізнесу, надання електронних та адміністративних послуг, електронних довірчих послуг, розвитку ІТ-індустрії.

Міністерство є центральним засвідчувальним органом у сфері електронних довірчих послуг. Мінцифра займається розробкою «держави в смартфоні», яка поєднує в собі мобільний додаток, портал державних послуг, цифрову освіту та бізнес-платформу.

Наразі додаток надає доступ до 9 електронних документів, серед яких посвідчення водія, цифровий студентський квиток, внутрішній та закордонний український паспорти, свідоцтво про народження дитини, картка платника податків та довідка ВПО. Також додаток містить близько 50 державних послуг, які громадяни та бізнес можуть отримати в цифровому форматі, зокрема, отримання довідок, витягів, заяв, дозволів, перевірка носія, довідка про відсутність судимості, реєстрація місця проживання дитини, еМалятко та ін. Серед послуг, які пропонуються бізнесу – різноманітні ліцензії, дозволи та сертифікати, витяги, можливість започаткування та закриття індивідуального підприємництва, підписання документів, реєстрація ТОВ на основі типового статуту, можливість отримання моніторингових повідомлень про свій розвиток. власний бізнес тощо.

Цілі Мінцифри чітко прописані на його офіційному сайті. Вони включають:

- а) пропонувати 100% публічних послуг громадянам та юридичним особам у цифровому форматі;
- б) 95% українських населених пунктів та їхніх соціальних об'єктів отримують доступ до повноцінного високошвидкісного Інтернету;
- в) близько 6 млн людей будуть включені в програму розвитку цифрових навичок (це важливий аспект, тому що зараз в Україні є великий відсоток

людей старше 30 років, які не знайомі з новими технологіями і навряд чи вміють ними користуватися);

г) частка ІТ у ВВП країни має сягати приблизно 10%.

Загалом поставлені цілі досить амбітні та розраховані на довгостроковий період. Сьогодні справді за розвитком ІТ майбутнє всіх країн світу, адже НТП не стоїть на місці.

Мінцифра виконує такі завдання:

1) щодо державного управління — розвиток цифрового уряду, цифрової економіки, впровадження електронного уряду;

2) щодо соціального та громадського сервісу – розвиток цифрових навичок у населення, електронні адміністративні послуги, електронна автентифікація, розвиток технологічної бази для впровадження державного ЕУ;

3) стимулювання юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців — розвиток е-комерції, ІТ-індустрії, спрощення доступу до послуг для підприємців тощо [21, с. 229].

Що стосується компетенцій Мінцифри, то їх можна поділити на кілька підгруп, а саме національні, адміністративні, регіональні, соціальні та підприємницькі. Аналізуючи повноваження Мінцифри України, можна зробити висновок, що найважливішими компетенціями є національні (узагальнення практики імплементації законодавства, підготовка проектів актів тощо) та управлінські (розробка нормативно-технічної документації, виконання загальнодержавної функції), розробка та реалізація національної програми інформатизації та інших державних програм цифровізації тощо [21, с. 229–233].

Щодо взаємодії Мінцифри у встановленому законодавством порядку взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами та службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативно-дорадчими органами та іншими допоміжними органами, утвореними КМУ, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими

спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, а також з підприємствами, установами та організаціями. Так, можна навести приклади таких взаємодій, а саме: між Мінцифрою та Міністерством охорони здоров'я України (МОЗ) досягнуто домовленості про забезпечення механізму електронної взаємодії інформації для виконання повноважень, встановлених законодавством. У рамках міжнародної співпраці Міністерство отримує технічну підтримку завдяки таким проектам: EGOV4UKRAINE, TAPAS, EGAP, ПРООН в Україні, в рамках яких ми можемо отримати сучасне та необхідне обладнання для впровадження новітніх технологій.

Комітет з питань цифрової трансформації в Україні створено у Верховній Раді для забезпечення нормативно-правового регулювання діяльності Міністерства та інших органів державної влади щодо цифрової трансформації державного управління.

Іншим органом, який забезпечує функціонування та розвиток системи державного зв'язку, формування та реалізацію державної політики у сфері кіберзахисту, телекомунікацій, конфіденційного зв'язку та виконання інших завдань відповідно до закону є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Держспецзв'язку надає послуги з ліцензування, електронного рішення про видачу та анулювання ліцензії, звуження господарської діяльності тощо [29].

Державний комітет телебачення і радіомовлення України є головним органом з реалізації та формування державної політики у сфері радіомовлення, телебачення та у видавничій та інформаційній сферах і бере участь у сприянні розвитку інформаційного суспільства. та формування єдиного інформаційного простору. Відповідно до покладених на нього завдань здійснює моніторинг інформаційного наповнення веб-сайтів органів виконавчої влади та вносить пропозиції зазначеним органам; реалізує разом з іншими державними органами завдання щодо гарантування інформаційної безпеки; сприяє розвитку інформаційного суспільства.

Державна архівна служба України забезпечує реалізацію державної політики у сфері діловодства, питань архівної справи, функціонування та створення системи державного документаційного страхового фонду, затверджує та розробляє вимоги до організації документообігу, оформлення організаційних документів, передача та підготовка поточних документів діловодства в архівних підрозділах, ЕД.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, є органом державного регулювання у сфері інформатизації, телекомунікацій, надання послуг поштового зв'язку та користування радіочастотним ресурсом, який здійснює повноваження дозвільного органу тощо.

Міжгалузєва рада з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації створена для реалізації завдань розвитку інформаційного суспільства [39]. Основним завданням тимчасового дорадчого органу при КМУ є підготовка та внесення до КМУ пропозицій щодо реалізації державної політики щодо розвитку інформаційного суспільства та інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Постановою КМУ від 18.05.2016 № 335 створено Координаційну раду з питань реформування державного управління, до складу якої входять представники відповідних центральних органів виконавчої влади [33]. Координаційну раду очолює Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, яка координує роботу залучених центральних органів виконавчої влади, відповідальних за різні напрями реформування державного управління (включаючи ЕУ).

Таким чином, фактично, лише Мінцифра в системі ЦОВВ має чітко визначену функцію щодо ЕУ, інші положення лише фіксують окремі пов'язані з ЕУ функції.

У сучасних умовах самотійно розв'язати проблеми розбудови впровадження ЕУ та інформаційного суспільства не в змозі ні один з існуючих центральних органів виконавчої влади. Існуючий механізм Національної

програми інформатизації не повною мірою відповідає впровадженню ЕУ та потребам розбудови інформаційного суспільства в Україні.

Органи державної влади та місцевого самоврядування, що успішно впроваджують ЕУ, користуються такими перевагами, як відкритість, широке охоплення громадян та юридичних осіб; зорієнтованість на потреби громадян як споживачів публічних послуг. Дієвий інституційно-правовий механізм впровадження ЕУ з чітким визначенням повноважень інститутів у реалізації ЕУ дозволить спростити адміністративні процеси в процесі діяльності органів публічного управління, зменшити ризики корупційних правопорушень, реформувати публічне управління на засадах широкого впровадження реінжинірингу державних функцій та ІКТ.

Протягом 2017-2023 рр. в Україні було реалізовано велику кількість заходів щодо впровадження в Україну елементів ЕУ. Спочатку КМУ та Мінцифри розробили мобільний додаток «Дія» (Держава і я). Законопроект №3861 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо присвоєння та використання офіційної електронної адреси передбачає надання офіційної електронної адреси юридичним особам, ФОП та фізичним особам під час їх реєстрації та під час державної реєстрації змін до відомостей в Єдиному державному реєстрі або за формою або самостійно за власним бажанням [27].

Комітет також опрацьовує законопроект №3986, згідно з яким усі громадяни повинні будуть переходити на паспорти у формі посвідчень особи, а паперові паспорти мають бути замінені на посвідчення особи після досягнення громадянами України 25 і 45 років [36].

Одним із важливих досягнень ЕУ є переведення значної частки надання адміністративних послуг в онлайн-режим. Уряд створив систему онлайн-послуг, яка розміщена на сайті Єдиного порталу державних адміністративних послуг (ЄДАП). Також волонтери створили окрему систему послуг, які можна отримати онлайн на iGov.org.ua. Існує понад 421 електронний сервіс,

пов'язаний з персональними даними фізичної особи, сім'ї, переселенців, транспорту, місця проживання, соціального захисту, нерухомості та ін.

З метою підвищення ефективності документообігу, економії паперових ресурсів, можливості відслідковувати рух документів в системі, скорочення часу руху документів і збільшення оперативності їх виконання, усунення можливості дублювання документів, організації ефективного пошуку документів, забезпечення ефективного управління на всіх рівнях діяльності організації запроваджено ЕД [18, с. 60].

Незважаючи на значні переваги імплементації ЕУ, існують і негативні аспекти, які уповільнюють функціонування електронного уряду. По-перше, Україна зараз має дуже обмежені фінансові ресурси для забезпечення безперебійної та якісної роботи електронних систем, особливо на місцях. Ризики – це також технічні причини, які виникають у програмному забезпеченні, яке часто є неліцензійним і тому не може гарантувати захист персональних даних і кібербезпеку.

На заваді можуть стояти і самі державні службовці, і їх професійний рівень, і труднощі, які виникають у зв'язку з розвитком нових технологій. Що стосується громадян, то проблема полягає в їх низькому рівні довіри до державної служби та політичних процесів, низькій обізнаності про переваги ЕУ та небажанні брати участь у державних справах.

Для покращення поточного становища ЕУ в Україні необхідно здійснити такі заходи:

1. Узгодження чинної законодавчої бази ЕУ з підзаконними актами виконавчої влади та прийняття нових законів, які б регулювали повноваження та обов'язки органів державної влади в умовах ЕУ.

2. Запровадження державних програм розвитку ІКТ на державній службі та програм навчання ЕУ для поширення нових каналів комунікації між представниками влади та громадянами.

3. Створення масштабної модернізованої технічної інфраструктури для ЕУ.

4. Регулярне інформування громадян засобами електронного зв'язку.

5. Підвищити гарантії інформаційної безпеки при використанні засобів електронної участі та захистити персональні дані учасників електронних дискусій [17, с.49].

29.12.2022 Президентом підписаний ЗУ «Про медіа» [34], який передбачає створення електронних ЗМІ, які фактично можуть отримувати державну підтримку, та укладення угод про висвітлення діяльності держави та її органів. Віримо, що онлайн-медіа слугуватимуть засобом регулярного інформування громадян про державні справи, що сприятиме підвищенню рівня довіри до державних органів та сприятиме прозорості їх діяльності.

ЕУ є важливим елементом у розвитку електронної демократії та цифрового суспільства. За останні кілька років в Україні вжито низку заходів щодо впровадження та забезпечення ефективного функціонування ЕУ, більшість державних послуг переведено в онлайн-режим, зроблено крок до впровадження ЕД, продовжують працювати адміністративні портали органів виконавчої влади різних рівнів ЕУ. Для покращення ситуації, що склалася, необхідно здійснити заходи щодо гармонізації правових процедур, створити навчальні програми та системи, надалі забезпечити захист персональних даних громадян, створити ефективну систему зворотного зв'язку громадян з державою для підвищення ефективності та ефективність прийнятих рішень і діяльності органів державної влади.

2.2. Специфіка розвитку електронного урядування в Україні в умовах кризи

Електронна держава, цифровізація публічного управління, ЕП вже не сприймаються як фундаментальна інновація. Але кризові явища, з якими зіткнулася наша країна, а саме пандемія COVID-19, військова агресія РФ, показали нам ЕУ у новому ракурсі. Тепер стало зрозуміло, що цифровізація

публічного управління дає змогу виконувати завдання, недосяжні за інших обставин. З 2019 р. процес цифровізації всіх сфер життя людини в Україні набрав повних обертів. Це також стосується можливості кожного зручно та зрозуміло отримувати публічні послуги та брати участь у публічному управлінні. Зараз, навіть на початку впровадження нових технологій, необхідно вивчити цю реформу, щоб у майбутньому кожній людині було зрозуміло, що змінилося і чому.

Крім того, як показує не дуже втішна статистика, нам доводиться жити в епоху пандемії, зараз триває збройна агресія РФ, тому цифровізація всіх сфер життя, за допомогою якої кожен може вести свої справи віддалено, є дуже перспективною та корисною метою для нормалізації життя кожної людини.

Людство протягом усього свого існування постійно намагається поліпшити умови життя будь-якими доступними способами. Свого часу почали з'являтися паровози, автомобілі, сучасні літаки тощо. Саме розвиток науково-технічного прогресу сприяв появі нових технологій, які значно спростили життя людини. На початку 21 століття почалася нова ера в галузі технологій, яка була пов'язана з появою Інтернету, який значно спростив життя людини в різних сферах. За допомогою Інтернету можна робити надзвичайні речі та отримувати різні послуги, які раніше можна було отримати лише офлайн. Одним із проявів впровадження нових технологій у систему надання адміністративних послуг є надання їх онлайн. Зауважимо, що Україна значно просувається в цьому плані.

У 2016 р. прийнято важливий документ «Концепцію розвитку системи ЕП в Україні». У ньому ЕП визначається як адміністративна та інша публічна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі з використанням засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем [38]. Можливість отримання ЕП прямо передбачена ст. 9 Закону про адміністративні послуги. Для цього був створений ЄДПЕП. Таке переведення адміністративних послуг в онлайн, на

думку науковців, виконує позитивну роль: значно спрощує процес надання цих послуг, а також знижує рівень корупції у цій сфері [6, с. 197].

Вищезазначена концепція розробки ЕП передбачає її реалізацію в три етапи:

1 етап — 2016-2017 рр. За цей період необхідно було створити технічну та нормативно-правову базу для максимально успішного впровадження великої кількості нових послуг у майбутньому, також важливо було встановити критерії безпеки на законодавчому рівні (низький, середній, високий) для альтернативних цифрових підписів;

2 етап — 2018-2019 рр. Було заплановано оптимізацію процедури надання ЕП та залучення великої кількості юридичних та фізичних осіб до використання цих послуг;

3 етап – до 2020 р. Планувалося забезпечити надання ЕП в усіх сферах суспільного життя [38].

Загалом адміністративні ЕП володіють 3 основними характеристиками:

1) є результатом діяльності органу публічної влади, що забезпечується використанням ІКТ;

2) надається за зверненням юридичної або фізичної особи, поданим онлайн через ЄДПЕП;

3) надання адміністративних ЕП суттєво зменшує корумпованість системи, прискорює їх надання, мобілізує зусилля для якості та кількості цих послуг та загалом зменшує витрати з державного бюджету на їх надання [6, с. 196–198].

У 2020 р. почалася масштабна пандемія COVID-19, яка призвела до значних змін у повсякденному житті багатьох країн світу, в тому числі й України. Так, надзвичайний стан або карантин діє в країнах або в певних регіонах чи областях. Вимушена самоізоляція мільйонів людей різко підвищила важливість Інтернету та всього, що можна робити з його допомогою: отримувати інформацію, робити покупки, вести бізнес, взаємодіяти з публічними органами. Зазначимо, що серед іншого пандемія

підкреслила важливість руху України в напрямку подальшого максимального розвитку ЄУ. Це не тільки мінімізує фінансові та організаційні втрати держави, а й стабілізує можливість реалізації прав і законних інтересів громадян, сприяє досягненню суспільних інтересів.

Для протидії поширенню COVID-19 в Україні запущено мобільний додаток «Дій вдома», який призначений для контакту з людиною та контролю за дотриманням обов'язкової самоізоляції під час карантину [47]. Що стосується функціональності, то вона включала:

- підтвердження місця самоізоляції з геолокацією;
- фотопідтвердження перебування в місці самоізоляції;
- екстрений дзвінок на гарячу лінію МОЗ України;
- планова функціональність для відстеження розвитку симптомів.

З середини 2019 р. в Україні розпочався новий етап розвитку ЕП та масової цифровізації в публічному управлінні. 21.06.2019 Президент України анонсував нову програму «Держава в смартфоні» – електронний проект, завдяки якому всі публічні послуги будуть доступні українцям за допомогою смартфона, швидкісного Інтернету та цифрового підпису [40]. Завдяки цьому проекту суттєво підвищиться рівень довіри українців до держави в цілому, оскільки знизиться рівень корупції в процесі надання послуг, через відсутність потреби людей спілкуватися з різними посадовими особами. Також, за словами Президента України, надання послуг за допомогою онлайн-сервісів у 20 разів дешевше, ніж офлайн [24, с. 750].

«Держава в смартфоні» – це насамперед можливість отримання послуг в електронному вигляді: реєстрація народження, вступ до садка, школи, ЗВО, отримання паспорта та водійського посвідчення, реєстрація автомобіля чи нерухомості, землі, шлюбу тощо. Сьогодні кожна типова ситуація – це незручності, стрес і корупція. Цей проект дозволяє вирішити всі ці ситуації в один клік через смартфон чи ноутбук, де людина матиме свій персональний електронний підпис. На сьогоднішній день в Україні вже створено близько 100 ЕП, але в майбутньому їх кількість планується збільшити. Найпопулярніші

послуги, якими користуються українці онлайн, – отримання довідки про судимість, оформлення житлових субсидій тощо.

Також важливим нововведенням стало відкриття можливості реєструвати підприємницьку діяльність онлайн. Так, сьогодні зареєструвати ФОП можна всього за 30 хв., при цьому етапи реєстрації скоротили з 30 до 3. З 01.12.2021 набрав чинності новий Закон «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні», відповідно до якого сьогодні будь-яка особа, яка має електронний цифровий підпис, може задекларувати своє місце проживання, що значно спрощує цей процес, скорочує витрати часу та коштів [35].

Усі ці нововведення свідчать про те, що впровадження «Держави в смартфоні» вже розпочато, але до кінцевого результату у вигляді створення повної автоматизації, коли управлінські рішення прийматиме не чиновник, а автоматична програма, заснована на вбудованих простих алгоритмах, ще далеко [24, с. 752].

Одним із найцікавіших і найскладніших процесів реалізації програми «Уряд у смартфоні» є створення повноцінного електронного уряду. ЕУ – це модель публічного управління, заснована на використанні сучасних ІТ, яка функціонує для підвищення рівня прозорості управління, підвищення довіри громадян до держави та значного спрощення процедури надання різноманітних публічних послуг. Застосування цієї інновації у сфері публічного управління потребує значних зусиль і часу, але цей напрям є найбільш актуальним для громадян і створення розвиненої держави [24, с. 749-751].

Сьогодні одним із головних завдань перед державою є створення такої цифрової держави, у центрі якої стоятиме людина. Тобто створити просту і зрозумілу для всіх державу, в якій не буде черг, проста процедура отримання публічних послуг, більше життя. Дія – це взаємодія стану і кожної особистості («Я») [41].

Портал «Дія» став відправною точкою для побудови ЕУ. Саме про це мріяли наші громадяни, щоб держава була ефективною, не створювала проблем, а ставала зручним сервісом. Тепер українцям більше не потрібно витрачати час у чергах в органах публічної влади, а достатньо відкрити додаток на власному смартфоні, де буде все необхідне для реєстрації необхідних послуг. У цьому аспекті цікавим і корисним буде досвід Польщі, яка вже пройшла процес створення електронного уряду. З 2015 р. всі її інновації спрямовані на повну цифровізацію всіх державних послуг. Для цього створено Міністерство цифровізації, спрямоване на впровадження сучасних технологій забезпечення взаємодії кожної особистості з державою, створення умов для виконання державними службовцями своїх службових функцій, спрощення та розширення можливостей ведення бізнесу в Польщі.

Україна вдало реалізувала зарубіжний досвід цифровізації, що стало поштовхом для створення у вересні 2019 р. Мінцифри, на яке покладено основні повноваження щодо втілення в життя програми Президента України «Держава в смартфоні». 18.09.2019 КМУ затвердив Положення про відповідне міністерство [25]. До Мінцифри функції зі сприяння впровадження ЕУ виконувало Державне агентство з питань ЕУ України.

Через військову агресію РФ на території нашої держави, Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було призупинено надання ЕП та обмежено доступ до більшості реєстрів [26]. Але багато адміністративних ЕП потрібні навіть в умовах війни. Для відбудови України є нагально необхідними послуги у земельній, будівельній та інших сферах, пов'язаних з функціонуванням економіки.

Наразі комплексна ЕП «Малює» недоступна, а зареєструвати народження дитини під час воєнного стану можна в будь-якому працюючому відділі ДРАЦС. Також було змінено процедуру видачі свідоцтв про народження, смерть, шлюб, зміну імені. Реєстрації факту смерті здійснюється в будь-якому працюючому відділі ДРАЦС, незалежно від місця смерті чи проживання померлої особи. Державна реєстрація шлюбу також може

відбуватися в будь-якому працюючому відділі ДРАЦС, але тепер дозволено реєструвати шлюб у день подання відповідної заяви без дотримання місячного строку.

Зауважимо і про зміни в паспортних послугах, адже з початком введення воєнного стану в Україні частково призупинили свою роботу органи Державної міграційної служби, через що в застосунку «Дія» деякі документи були недоступні, але згодом з'явилися. Багато громадян України через бойові дії втратили доступ до документів, які посвідчували їхню особу, тому було створено «Документ, який повинен посвідчувати особу в умовах воєнного стану». Також з 24.02.2022 було повністю зупинено реєстрацію місця проживання громадян, що досить негативно впливає на можливість реалізації громадянами своїх прав та виконання своїх повноважень органами влади.

У зв'язку з війною декілька мільйонів громадян України були змушені залишити своє місце проживання. Тому виникло право на отримання статусу внутрішньо переміщеної особи (ВПО). Перелік цих регіонів визначений КМУ у розпорядженні від 06.03.2022 № 204. Для отримання статусу ВПО потрібно стати на відповідний облік та отримати довідку ВПО, а вже постанова КМУ від 13.03.2022 № 269 передбачила можливість отримання статусу ВПО і через ЄДВПЕП (Портал Дія) [28].

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в сучасних умовах

Розвиток ЕУ та поступовий перехід до інформаційного суспільства будь-якої країни вимагає оновлення механізмів регулювання відносин, що виникають між громадським, підприємницьким секторами та державою. Впровадження ІТ у діяльність органів публічної влади здійснюється досить інтенсивно. Здатність країни здійснити такі перетворення та максимізувати переваги ІТ визначається багатьма параметрами, серед них:

- наявність та послідовність державної політики щодо процесу глобалізації, інформатизації, регулювання ІТ та комунікаційної галузі;
- наявність систем моніторингу та аналізу розвитку інформаційного суспільства, ЕУ;
- поширення технологічної грамотності в суспільстві та владі, що уможливить роботу в умовах розвиненого інформаційного суспільства;
- відповідний набір законів і професійних кодексів, які регулюють нові форми інформаційних відносин у країні;
- відповідний рівень матеріально-технічного забезпечення комп'ютеризації;
- високий рівень інвестицій у пріоритетні напрями науково-технічного та соціально-економічного розвитку суспільства, можливості адаптації до змін;
- наявність розвинутих фінансової, управлінської, інвестиційної, освітньої, торгової тощо інфраструктур, які потребують відповідного інформаційно-комунікативного супроводу.

Відставання України від розвинених країн пояснюється надто повільними темпами впровадження цифрових технологій; відставання в розвитку науково-технічної бази. Серед основних викликів, які існують наразі, слід виділити такі: якість та безпека, участь та довіра громадськості у процесах публічного управління, проведення публічних консультацій, ВД, інституційний розвиток, освіта, регіональна та галузева цифрова трансформація. Передумовами та чинниками, що формують зазначені загрози, є: недосконалість нормативно-правової бази у сфері кібербезпеки, а також її застарілість у сфері захисту інформації, повільна гармонізація вітчизняного законодавства із європейським правом, недостатня регламентація цифрової складової розслідування злочинів, а також низький рівень юридичної відповідальності за порушення законодавства у цій сфері; відсутність у значній частині міністерств і відомств відповідних структурних підрозділів, необхідного персоналу та належного контролю кіберзахисту.

Основними проблемами та перешкодами для реалізації цифрових можливостей України є: нерозвинена інфраструктура; низька технологічна освіта, територіальна цифрова нерівність, незначна частка інновацій у цифровій економіці, застарілість технологій у державних організаціях і структурах; відсутність стандартизації цифрових систем, які б змогли гарантувати інформаційну безпеку як на рівні надання інформаційних послуг державою, так і на індивідуальному рівні; низький рівень державної підтримки модернізації основних засобів виробництва до цифрового, непропорційна структура ринку ІТ (рис. 3.1.).

Розвиток ЕУ, демократичних процедур та цінностей, зокрема в питанні розширення участі громадянського суспільства та його інституцій в процесах формування та реалізації публічної політики, відіграє ключову роль у забезпеченні соціально-економічного прогресу в державі.

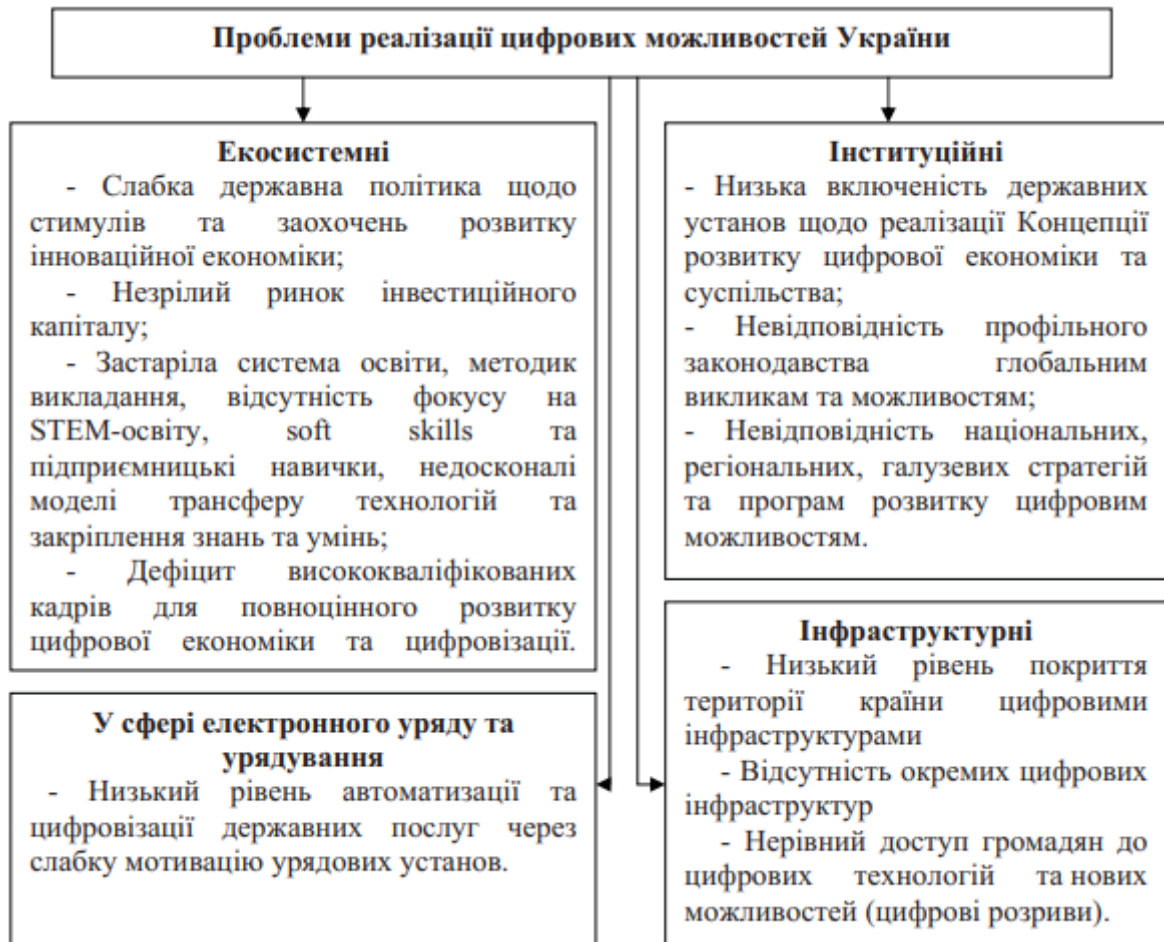

Рис. 3.1. Проблеми реалізації цифрових можливостей України

Стратегія успіху України в цифровій трансформації може бути реалізована на основі таких ключових компонентів: розвиток телекомунікаційних мереж, розробка дорожньої карти співпраці, вдосконалення ЕД, створення гармонізованих систем е-комерції, розвиток онлайн взаємодії суб'єктів господарювання та інфраструктури електронної комерції, створення комплексної національної системи розвитку цифрової грамотності, розвиток транскордонних ЕП у сфері медицини.

Україна має одну з найдоступніших мереж Інтернету у світі, що створює сприятливі умови для розвитку е-комерції та доступності публічних ЕП. Втім Україна має один з найгірших показників середньої швидкості мобільного Інтернету (25,5 Мб/с). Середня швидкість фіксованого широкопasmового доступу до Інтернету (ШСД) в Україні 60,6 Мб/с, що повільніше, ніж у

більшості європейських країн. В Україні цей показник нижчий за румунський більш ніж в 3 рази, а польський – майже в 2. Замала швидкість та недостатнє покриття Інтернетом не дозволяє повноцінно розвиватися цифровій економіці. Пандемія COVID-19, викликані нею карантинні заходи, а також війна підтвердили необхідність невідкладного розвитку та розширення мереж ШСД [2].

На сьогоднішній день за швидкістю фіксованого Інтернету Україна посідає 58-е місце в рейтингу Speedtest Global Index, яка в грудні 2020 р. склала 64.33 Мбіт/с. Згідно із даними Мінцифри понад 17 тис. населених пунктів України (із загальної їх кількості – 29,7 тис.) взагалі не мають волоконно-оптичних мереж, а близько 65% сільських населених пунктів не покриті якісним ШСД. Загалом, 5,75 млн. громадян України не мають можливості підключитись до якісного фіксованого ШСД.

Враховуючи технологічні потреби для одночасного та гармонійного розвитку телекомунікаційних мереж, а також можливості випереджаючого використання сучасних та перспективних засобів телекомунікацій в Україні, основними напрямками розвитку телекомунікаційних мереж є:

1. Розробити національну стратегію розвитку широкопasmового доступу до Інтернету.
2. Проаналізувати поточну ситуацію ШСД.
3. Сформувати єдину базу даних про суб'єктів ринку телекомунікацій, інфраструктуру телекомунікаційної мережі та карти інфраструктури телекомунікацій.
4. У сфері нормативно-правового забезпечення: визначення поняття «широкопasmовий доступ до мережі Інтернет»; розробити технічні вимоги до ШСД; запровадження ШСД на фіксованому місці як універсальної послуги; захист прав споживачів, побудова системи моніторингу якості послуг ШСД; створити законодавчий механізм, який дозволить місцевим органам саморегулювання підтримувати операторів телекомунікацій.

5. Розпочати моніторинг стану цифрової інфраструктури (зокрема, аналіз стану конкуренції на цифровому ринку України серед усіх постачальників послуг, моніторинг та аналіз відповідності законодавства у телекомунікаційному секторі України стандартам Європейського Союзу (ЄС).

6. Розгорнути інструменти статусу, які мотивують постачальників і користувачів. У процесі створення регіональної системи надання транскордонних ЕП та пілотної транскордонної системи електронного підпису зроблено кроки в рамках політики Східного партнерства Україна.

Важливим є питання розробки чітких пропозицій щодо співпраці, визначення е-сервісів, які використовуватимуться разом із використанням електронних довірчих послуг, підготовки відповідного міжнародного договору, який потребуватиме ратифікації ВРУ та виконання зобов'язань у національному законодавстві. Необхідно оновити ЗУ «Про електронні документи та ЕД», який встановлює основні правові та організаційні засади використання електронних документів з електронним цифровим підписом (ЕЦП) та ЕД, відповідно до ЗУ «Про електронні довірчі послуги» щодо переходу на повне регулювання електронних довірчих послуг.

Для ефективної роботи ЕД необхідно: розробити та реалізувати концепцію розвитку документообігу організації, план впровадження системи ЕД, вибрати керівника проекту, сформувати робочу групу; чітко розподілити завдання та повноваження між суб'єктами системи; впровадження пілотної проекту побудови автоматизованих процесів; підвищення кваліфікації персоналу на всіх етапах реалізації.

Невирішеним залишається питання перевірки ЕЦП під час подання документів на зберігання електронних документів. Для вирішення виявлених проблем необхідно удосконалити чинне законодавство шляхом затвердження методичних рекомендацій та положень щодо роботи державних органів з ЕЦП та запровадження інтелектуальної платформи, на якій користувачі зможуть реєструватися як суб'єкти відносин та отримувати ЕЦП. Для створення гармонізованої системи е-комерції між країнами Східного партнерства, яка б

відповідала стандартам ЄС, в Україні необхідно розробити національну дорожню карту. У контексті програми розвитку м'якої та жорсткої цифрової інфраструктури, удосконалення податкового сектору, спрощення здійснення зовнішньоекономічної діяльності та гармонізації з положеннями європейського законодавства в секторі «Платіжні та безготівкові платежі» запроваджено інтерактивний сегмент розвитку електронної взаємодії суб'єктів підприємництва та інфраструктури е-комерції.

Основними питаннями, які потребують вирішення Уряду в цьому напрямку, є: відсутність затвердженого механізму електронних платежів. Діяльність більшості суб'єктів е-комерції не регулюється законодавством (за винятком угод про пільгове використання та маркетингу); не вирішено питання використання компонента е-комерції (електронного довірчого сервісу); у сфері е-комерції відсутня єдина система управління та захисту прав споживачів; відсутній інституційний механізм створення ефективної системи захисту персональних даних.

Стратегічними напрямками розвитку є:

1. Покласти на Мінекономіки України функції з реалізації та розвитку державної політики у сфері е-комерції.
2. Розпочати розробку дорожньої карти та ідей розвитку е-комерції в Україні за участю всіх зацікавлених сторін.
3. Провести комплексну експертизу чинного законодавства України щодо імплементації Директиви 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС (Директива про електронну комерцію). Цифрові навички також вважаються вихідною рамковою умовою для розвитку всіх інших пріоритетів у сфері гармонізації цифрових ринків країн ЄС та Східного Партнерства, визначених під час засідання на рівні міністрів на тему «Цифрова спільнота» (2016 р., Брюссель), концентруючись на ключових пріоритетах та конкретних досягненнях [2].

Розвиток цифрових навичок є найважливішою умовою розвитку цифрового суспільства в будь-якій країні, оскільки це прямо чи

опосередковано пов'язане з усіма соціальними та економічними секторами. Виділяють такі рівні цифрових навичок: базовий (цифрове громадянство, тобто використання ІТ у повсякденному житті, у процесі взаємодії громадян між собою, спілкуванні тощо); середній рівень (цифрова творчість, тобто ІТ використовуються для створення контенту, медіа, додатків тощо); просунутий рівень (цифрове підприємництво, ІТ використовуються для ведення бізнесу, професійної діяльності, забезпечення населення зайнятістю тощо).

Володіння базовим рівнем цифрових навичок характерне для 80% громадян у віці 50-60 років. 90% громадян у віці 30-50 років мають середню цифрову грамотність. Володіння повністю передовою цифровою грамотністю є характеристикою 99% громадян віком 15-30 років. Дослідження Мінцифри показує, що хоча 88,4% населення України старше 18 років мають доступ до Інтернету вдома, 53% населення мають цифрові навички нижче середнього, а 15,1% не мають таких навичок. Слабкі цифрові можливості людей перешкоджають повному переходу до цифрової економіки. Загальна оцінка рівня цифрової грамотності всього населення показує, що 53% українців знаходяться нижче «базового рівня». Аналіз рівня володіння цифровими навичками відображає стійку залежність між віком та рівнем цифрової грамотності. У групі 40-49 років переважають люди з недостатніми цифровими навичками, а в групі 60-70 років таких людей майже 85% [2]. За рівнем цифрової компетентності населення Україна значно відстає від сусідніх Польщі (65%) та Угорщини (69%), а в Німеччині кількість людей з цифровими навичками вища в 1,5 рази (78%).

Питання підвищення цифрової грамотності стає актуальнішим із зростанням цифрових загроз – 34% жителів України за минулий рік стали жертвами інтернет-шахраїв. Водночас у цій сфері є великий потенціал для неформальної освіти. 47% людей висловили інтерес до вивчення цифрових навичок. Окрім загальної цифрової компетентності, проблемою залишається низький рівень цифрових навичок у державних службовців, лікарів та вчителів [2].

В Україні ще не створено національний альянс за цифрові навички та цифрові робочі місця, а також не розроблено національну стратегію розвитку цифрових навичок. Проте вже діє робоча група з цифровізації освіти, створена зі створенням Координаційної ради з розвитку цифрової економіки та суспільства. В Україні немає державних програм, ініціатив чи стратегічних документів, спрямованих на створення цілісної національної системи розвитку цифрової грамотності. Крім того, на державному рівні відсутні інструменти оцінки та моніторингу цифрових компетенцій і навичок. Відсутність комплексної методології для проведення необхідних досліджень щодо поточної ситуації у сфері розвитку цифрових навичок і потенціалу робить неможливим розробку методів вимірювання та проведення незалежної сертифікації кількості рівнів кваліфікації відповідно до потреб праці ринку. Щоб належним чином проаналізувати поточну ситуацію у сфері цифрових навичок та розвитку потенціалу, метод збору статистичних даних державним статистичним агентством все ще є неповним, що свідчить про нестабільний характер галузі у сфері гармонізації цифрового ринку.

Основними стратегічними напрямками розвитку цифрових навичок в Україні є:

1. Створити робочу групу з представників усіх стейкхолдерів у відповідній сфері та розробити комплексну національну стратегію у сфері цифрових компетенцій та навичок в Україні.
2. На основі Коаліції за цифрові навички і робочі місця в ЄС ініціювати створення такої структури в Україні.
3. На основі фреймворку Digital Competencies 2.1 розробити перелік цифрових компетенцій і навичок для цільової аудиторії певних галузей в Україні.
4. Провести ситуаційне дослідження у сфері розвитку цифрових навичок та потенціалу, розробити комплексну методологію в Україні.

5. Забезпечити впровадження покращеної національної системи показників (на основі Євростату) щодо цифрових навичок і розвитку потенціалу в національні статистичні системи.

6. Об'єктивно вивчити рівень цифрових навичок різних груп населення.

Електронна система охорони здоров'я передбачає впровадження автоматизованих інформаційних галузевих систем, зокрема з можливістю переходу на зберігання медичних документів в електронному вигляді; розвивати телемедицину; вдосконалити розвиток системи моніторингу здоров'я населення; створювати та впроваджувати нові комп'ютерні технології для запобігання захворюванням, діагностики та проведення лікувальних процедур; створювати загальнодоступні електронні ресурси охорони здоров'я. Головною перевагою впровадження е-медицини є підвищення ефективності та якості лікування; прискорити передачу інформації про результати обстеження між різними спеціалізованими клініками без необхідності транспортування пацієнтів (особливо в критичних випадках); проводити дистанційні консультації вузьких спеціалістів у територіально віддалених медичних закладах; проводити медичні консультації спеціалістів медичних закладів незалежно від їх місцезнаходження.

У кожній країні рівень розвитку відображає різні політичні та регуляторні пріоритети країни чи регіону, що виражається в різних рівнях цифрової зрілості. Для створення пілотних транскордонних електронних медичних послуг в Україні впроваджено інфраструктуру цифрових послуг e-Health. Таким чином, пріоритети e-Health відрізнятимуться залежно від країни (регіону) (рис. 3.2.).

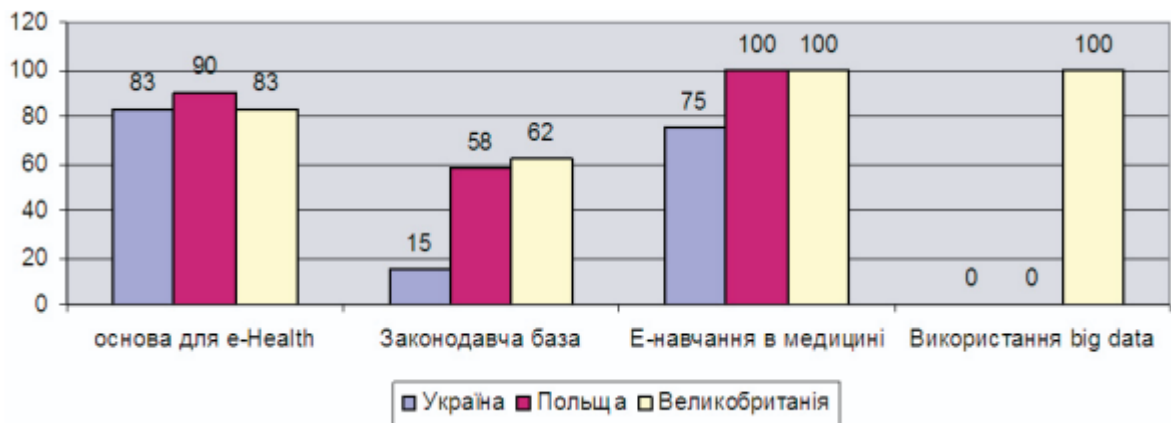

Рис. 3.2. Наявність компонентів для функціонування e-Health за категоріями,
%

Джерело: [2]

Основними завданнями розвитку е-медицини в Україні мають стати:

1. Сформувати єдиний медичної інформаційний простір для розробки та прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях.
2. Реалізація пілотного проекту ЕП охорони здоров'я з урахуванням вимог країн Східного партнерства та ЄС в інфраструктурі ЕП e-Health.
3. Врахування регіональних рекомендацій дослідження «Електронна охорона здоров'я у Східному партнерстві» щодо розробки національної дорожньої карти для гармонізації електронних систем охорони здоров'я країн-партнерів відповідно до норм ЄС та подолання затримки у розвитку e-Health системи з ЄС у таких сферах: політика та уряд; регіональні мережі електронної охорони здоров'я; ЕП пацієнта та стандарти захисту даних; сумісність і стандарти.
4. З метою врахування технологічних змін, змін в інформаційному ландшафті охорони здоров'я в країнах Східного партнерства та ЄС проаналізувати національні правові інструменти, пов'язані з електронною охороною здоров'я.

Реалізація вказівок щодо вдосконалення механізмів ЕУ в Україні створить умови для розвитку бізнесу, покращить інвестиційний клімат, забезпечить економічне зростання, підвищення активності участі громадян у

політичних процесах, модернізує публічне управління у більш прозорий та ефективний процес.

3.2. Шляхи модернізації публічного управління на засадах електронного урядування

Аналізуючи світовий досвід реформування публічного управління, можна зробити висновок, що впровадження ЕУ сприяє модернізації апарату органів публічної влади, налагодженню взаємодії держави та суспільства. Ось основні принципи залучення ІТ в публічне управління:

— оптимізація обміну інформацією між органами публічної влади, систематизація отриманої інформації та правильне розповсюдження відповідної документації;

— можливість фізичним і юридичним особам отримувати всі необхідні послуги в найбільш прийнятному форматі, не виділяючи на це зайвий час;

— освоєння сфери електронного ринку та надання послуг для підвищення ефективності публічних торгів та закупівель, надання нових можливостей для експорту та просування товарів власного виробництва;

— розвиток е-демократії, упровадження е-голосування, що гарантуватиме прозорість та відкритість роботи влади, налагодження співпраці між владою та громадянами, здійснення моніторингу та контролю якості роботи державної влади та розширення можливостей для фізичних та юридичних осіб;

— покращення систем соціального забезпечення, охорони здоров'я та прав громадян, отримання якісної освіти та захист особистих прав усіх громадян. Це дозволить підвищити рівень життя населення;

— удосконалення судової системи, реформування її в е-форматі.

Впровадження ІТ для підтримки апарату публічної влади відкриває нові можливості для роботи уряду:

- систематизація та обробка великого обсягу даних в єдиній системі;
- відкритість роботи публічної влади;
- економія фінансових ресурсів і часу на відповідні операції;
- стимулювання розвитку науки;
- сприяння розвитку економіки держави;
- зниження рівня корупції через постійний громадський контроль за роботою органів влади;
- забезпечення розвитку е-демократії;
- безперервна робота уряду, який у е-форматі здатний працювати 24 години на добу;
- соціальна рівність і неупередженість у наданні послуг;
- забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних.

Впровадження е-демократії є особливо важливим для розвитку демократичної держави. Е-демократія складається з усіх електронних медіа, які дозволяють громадянам докладати зусиль, щоб притягнути лідерів/політиків до відповідальності у сфері суспільного життя. Залежно від аспектів демократії, які просуваються, е-демократія може використовувати різні технології:

- 1) підвищення прозорості політичного процесу;
- 2) посилення безпосередньої участі громадян;
- 3) підвищення якості формування думки, відкриття нового простору для інформації та дискусії.

Хоча є багато переваг і нових можливостей для роботи публічної адміністрації, головною проблемою є трансформація звичайного урядування в електронне. Насправді на перших етапах підготовки необхідно витратити значні кошти з бюджету, щоб закупити необхідні технології та програми, навчити публічних службовців і дати громадянам можливість безкоштовно отримати необхідні знання. Іншими словами, щоб у майбутньому збільшити бюджет країни, необхідно вилучити велику суму на технічне забезпечення ЕУ. Окрім фінансових перешкод, які виникають під час впровадження змін у

апараті публічної влади, є органи виконавчої влади, які відповідатимуть за модернізацію влади. Сьогодні ЕУ інтенсивно впроваджується в апарат публічної влади країни. Але подальший розвиток можливий лише з використанням революційних підходів і найперспективніших технологій.

У роботі з модернізації публічного управління на основі застосування ЕУ можна визначити такі цілі:

- залучення інформаційних ресурсів для вдосконалення апарату публічної влади, набуття вмінь і навичок створення інформаційних ресурсів та їх використання, заохочення та сприяння розвитку інформаційного суспільства;

- внесення змін та редагування чинних положень у цій сфері. Внесення доповнень до чинних законодавчих актів відповідно до звичаїв роботи з електронними ресурсами;

- аналіз та моніторинг роботи модернізованих систем та використання інформаційної бази публічними службовцями;

- розробка та наповнення єдиного веб-порталу КМУ;

- здійснення моніторингу та координація роботи Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів (НРЕІР);

- створення та розробка стандартів, правил і положень, відповідно до чинного законодавства країни;

- моніторинг та управління Інтернет-ресурсом Єдине вікно відправлення електронної звітності;

- залучення та використання електронного цифрового підпису;

- координація розвитку національного сегмента мережі Інтернет;

- вивчення світового досвіду у сфері ЄС та залучення іноземних спеціалістів і програм у цій сфері.

Завдяки використанню новітніх технологій та володінню новітнім програмуванням була залучена технологія блокчейн, за допомогою якої з вересня 2017 р. в електронному вигляді працює державна система проведення е-торгів арештованим майном СЕТАМ. Згідно з проектом концепції ЕУ, також

буде модернізовано Реєстр прав власності Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. В основному проекті концепції розвитку ЕУ можна виділити три основні напрями із залученням новітніх технологій:

1. Зона надання послуг.
2. Виконавча влада.
3. Органи управління ЕУ.

Одним із найважливіших напрямків діяльності публічної влади є робота з фізичними та юридичними особами країни. Тому питання підвищення ефективності та якості надання ЕП громадянам є надзвичайно актуальним. Для швидкого доступу та користування послугами, які є найбільш затребуваними у громадян, необхідно розробити та систематизувати портал, який містить усі публічні послуги. Також на цьому порталі має бути повна інформація про порядок надання послуг та можливість заповнення електронних форм. Крім того, у впровадженні електронного порталу слід виділити такі дії:

- Надання даних про основних бенефіціарів, наявних на території України;
- удосконалення функціонування державного порталу data.gov.ua, який містить великий обсяг інформації;
- розвиток електронних сервісів, які сприяють розвитку е-демократії. Основні з них – громадський бюджет, е-запит, обговорення проектів актів та інші;
- створення реєстру ЕЦП та видача посвідчень;
- оптимізація та впровадження електронної ідентифікації, завдяки залученню новітніх технологій, таких як MobileID.

Основним етапом переходу на електронний формат державної системи є систематизація всього діловодства. Для цього залучається інноваційна система XRoad з Естонії. Сьогодні актуальним питанням залишається архівування документації в електронному вигляді та ведення документації за допомогою спеціальних записів і програм.

З метою ефективної електронної модернізації уряду Концепцією прийнято визначення відповідальних осіб у кожному міністерстві, основною діяльністю яких буде впровадження та розвиток електронних змін в апараті публічної влади. Завдяки зарубіжному досвіду для перевірки та ведення державних актів прийнято використовувати принципи програми Digital by Default, що дозволяє проводити цифровий аналіз усієї документації.

Уряд України повинен розробити стратегію за участі громадськості для успішної цифрової трансформації країни й суспільства, де будуть міститись основні проєкти та етапи, яких потрібно досягти, їх взаємозв'язок. Ця стратегія має охоплювати довгострокові перспективи. Загалом, ЕУ – це засіб поліпшення надання публічних послуг, залучення громадян до взаємодії з владою (ЕП, е-участь громадян в процесі прийняття політичних рішень владою), підвищення прозорості, підзвітності та відкритості влади, економічний та соціальний розвиток країни. Відповідно, успішність переходу уряду на цифрові технології перебуває у прямій залежності від здатності мобілізувати ресурси, керувати даними, сприяти ефективній комунікації з громадськістю та вирішувати питання, пов'язані з інфраструктурою ІКТ, а також загальнодоступністю технологій, залучаючи інвестиції у цей сектор.

Необхідно розвивати й відповідний потенціал розробників потужностей і всіх громадян, включаючи вразливі групи населення, а також дбати про підвищення цифрової грамотності громадян. Потужна інформаційно-комунікаційна інфраструктура є важливою ланкою для ефективного переходу держави на ЕУ. Без недорогого і доступного високошвидкісного широкосмугового доступу до інтернету та безпечного і надійного доступу до нових технологій, уряд не зможе ефективно надавати ЕП, а громадяни не зможуть ними скористатися. Пріоритетна увага уряду також має приділятися й розвитку потенціалу і менталітету громадянського суспільства, коли реалізується комплексний, загальнодержавний підхід до цифрової трансформації уряду. Отже цифрова трансформація уряду логічно пов'язана й

з трансформацією управління та ціннісними, світоглядними змінами для розробки національної стратегії розвитку країни.

ВИСНОВКИ

В ході підготовки магістерської роботи вирішувалося актуальне науково-практичне завдання щодо обґрунтування механізмів забезпечення ЕУ в Україні. В результаті ми дійшли до таких висновків:

1. Зростаюча роль ІТ є одним із ключових чинників сучасного розвитку держави та всього суспільства, який суттєво впливає на стан соціальної системи та розвиток її інститутів. Під впливом держави на науково-технічний прогрес формується глобальне та національне інформаційне суспільство, які також в свою чергу впливають на саму державу та діяльність системи публічного управління та адміністрування. Стрімкий розвиток ІТ призвів до впровадження в діяльність органів публічної влади ЕУ як невід'ємного механізму взаємодії органів публічного управління з населенням. Активне впровадження сучасних ІТ в усі сфери суспільного життя та в діяльність органів публічного управління є одним із пріоритетних напрямів державної політики. ЕУ, впроваджене в публічне управління, трансформує його, створюючи його нову модель, яка спрямована на забезпечення передусім партнерських відносин, чесності, прозорості і контролю влади. Завдяки збільшенню процесів обміну інформацією та розвитку ІТ змінюються принципи, методи і форми управлінського впливу владних структур в інформаційно-комунікаційному просторі на всі системи публічних відносин.

2. В результаті проведеного аналізу, доходимо висновків, що під час пандемії (COVID-19) та війни все більш важливу роль у забезпеченні безпеки громадян, підтримці економіки і суспільства відіграє використання урядом ІКТ. На час карантину та військового стану обмін інформацією і надання онлайн-послуг з використанням цифрових державних технологій допомагає ефективно взаємодіяти уряду і громадянам. Також ІТ дозволяють уряду швидко приймати політичні рішення, розробляти стратегії на основі аналізу поточних даних. Також розвиток ІКТ, подолання цифрової нерівності в країні є важливою передумовою виходу України з соціально-економічної кризи, а

нові виклики змушують уряд використовувати системи управління даними і розробляти власну стратегію ЕУ. Пріоритетом КМУ має бути подальше цифрова трансформація уряду, ВД (open data) та ЕП, збільшення прозорості та підзвітності органів влади, зокрема через ВД та ЕП, реалізовуватись взаємодія і партнерство з громадянським суспільством у вирішенні політичних завдань, що становлять суспільний інтерес.

3. В умовах цифровізації діяльність у сфері забезпечення ЕУ притаманна усім органам державної влади. Законодавчу основу формування та розвитку ЕУ складають нормативно-правові акти ВРУ, Президента України та КМУ. Головними суб'єктами в системі формування ЕУ є Міністерство освіти і науки України, Міністерство економіки України, Міністерство юстиції України, Міністерство цифрової трансформації України та ін. Аналіз основних функцій, завдань та повноважень органів державного управління в сфері ЕУ показав, що лише Міністерство цифрової трансформації України має чітко визначену функцію щодо ЕУ відповідно до своїх функціональних повноважень. В умовах, коли самотійно розв'язати проблеми впровадження ЕУ не в змозі один з існуючих ЦОВВ, розглянуто організаційний механізм забезпечення ЕУ в Україні, який включає нормативно-функціональні повноваження багатьох суб'єктів публічного управління.

4. Важкі часи, які зараз проживає Україна, не можуть не відобразитися на всіх сферах життя суспільства, в тому числі і на ЕУ. В умовах воєнного стану дуже багато ЕП, які розраховувались на застосування у мирний час, стали недоступними. Проте, декілька останніх років показали, що ЕУ в кризових умовах відкриває перед публічною владою нові можливості, недосяжні без його використання. Це виявляється корисним як для публічного сектору, так і для окремих громадян і суспільства вцілому. Так під час пандемії COVID-19 в Україні було запроваджено мобільний застосунок «Дій вдома», е-сертифікат про щеплення, електронне оформлення премії за щеплення. В умовах війни діджиталізація публічного управління дозволила спростити отримання статусу ВПО, оформлення виплат цією категорією громадян,

здійснювати фіксацію збитків, спричинених війною, та воєнних злочинів. Відповідні застосунки стали знаряддям боротьби із ворогом (оголошення повітряної тривоги, інформування ЗСУ та відповідних правоохоронних органів про переміщення ворога тощо). Це підтверджує орієнтацію на розбудову ЕУ та е-держави, яка є абсолютно виправданою, а ЕП стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, навіть в важких умовах сьогодення.

5. Розвиток ЕУ є важливим чинником розвитку в Україні цифрової економіки, повноцінного вітчизняного цифрового ринку та подальшої нашої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС. Виходячи з наявних проблем розвитку ЕУ та цифрового розвитку країни, можемо визначити напрями удосконалення механізмів ЕУ в Україні у сфері телекомунікаційних мереж (розвиток широкопasmового абонентського доступу, системи телекомунікаційних мереж, що відповідає б європейським стандартам, розвиток, модернізація та оптимізація елементів телекомунікаційної інфраструктури), інфраструктури е-комерції та онлайн взаємодії суб'єктів підприємництва (система е-взаємодії, е-торгівля), цифрових навичок, ЕД (модернізація інфраструктурного оснащення; цифрові освітні ресурси, єдині критерії оцінки якості е-документів, розмежування доступу до інформації різноманітними засобами захисту), розвитку е-медицини.

6. Перехід роботи органів публічної влади в е-формат дасть змогу налагодити співпрацю громадянського суспільства та влади на новий рівень. Завдяки ЕУ розвиток малого та середнього бізнесу отримає поштовх до виходу на світові ринки. Спрощення процедур отримання документів та дозволів на ведення підприємницької діяльності сприятиме підвищенню рівня економіки та покращенню життя населення. Перші етапи діджиталізації публічної влади вже мають позитивний результат та позитивний вплив на оперативне та ефективне отримання та обробку необхідної інформації, скорочення затрат часу на оформлення віз, паспортів, дипломів, патентів, медичних карт, водійських прав, документів про надання пільг тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. P. 748–758.
2. The official site of Commission for State Regulation of Communications and Informatization (2021), “On the work of the National Commission for State Regulation of Communications and Informatization for 2020”, [Online], Retrieved from https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9626/Prezentatsiia_do_Zvitu_NKRZI_2020.pdf [in English].
3. Авер’янов В.Б. Адміністративна реформа і правова наука. Право України. 2002. № 3. С. 20–27.
4. Аналіз особливостей побудови систем електронного урядування в Україні / В. І. Мицишин, П. І. Жежнич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2011. № 699: Інформаційні системи та мережі. С. 164-175. URL: http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/17_66.pdf
5. Антонова Л.В. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в умовах цифрових перетворень [Електронний ресурс] / Л.В. Антонова, Ю. Л. Мохова // Публічне управління та регіональний розвиток. - 2022. - № 15. - С. 10-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/purr_2022_15_3
6. Берназюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні // Підприємство, господарство і право // Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. 2019. № 5. С. 196–199.
7. Бондаренко І. Інформаційно-комунікаційні виміри вітчизняної моделі електронного урядування [Електронний ресурс] / І. Бондаренко, Н. Санакоєва // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика. - 2022. -

- Т. 33(72), № 1(3). - С. 280-287. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2022_33\(72\)_1\(3\)__47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2022_33(72)_1(3)__47)
8. Борисенко В. Д. Електронне урядування в публічному адмініструванні [Електронний ресурс] / В. Д. Борисенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2023. - Вип. 76(2). - С. 36-40. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_76\(2\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_76(2)__7)
 9. Васьківська К. В. Розвиток електронного урядування в публічному управлінні [Електронний ресурс] / К. В. Васьківська, Ю. П. Васьківський, Ю. О. Галімук. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2023. - № 8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_8_8
 10. Голобородько Т. В. Цифрова Україна в міжнародних рейтингах: відкриті дані як показник цифровізації та розвитку електронного урядування [Електронний ресурс] / Т. В. Голобородько, А. О. Данилевська. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2022. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2022_11_8
 11. Дяченко Н. Прогнозні оцінки динаміки впровадження електронного урядування в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. Вип. 2. С. 134-142
 12. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. К., 2017. URL: <https://old.suitt.edu.ua/project/e-urjaduvannja-ta-e-demokratija/>
 13. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жиляєв І.Б., Полумієнко С.К, Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012. 266 с.
 14. Жекало Г.І., Заяць М.Я., Вакун О.В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. С. 1–6.
 15. Зима О. Т. Електронне урядування в Україні: специфіка розвитку в умовах кризи [Електронний ресурс] / О. Т. Зима, Є. В. Зав'ялов,

- А. Є. Романова // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки. - 2022. - № 4. - С. 18-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2022_4_4
16. Коваль Р. А. Державне управління в інформаційному суспільстві: перспективи електронного урядування / Р. А. Коваль // Економіка та держава. 2008. № 4. С. 81-83. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ecde_2008_4_25
 17. Константи́нівська А. Особливості запровадження електронного урядування в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29(68), № 6. С. 47-50
 18. Копняк К. Автоматизація документообігу як складова підвищення ефективності діяльності підприємства. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 11. С. 57-68.
 19. Куспляк І. Основні теоретичні підходи до поняття «електронне урядування»: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), Л.І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю.П. Аленін [та ін.]; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2010. Вип. 40. С. 391–400.
 20. Куспляк І.С. Електронне урядування як інструмент формування прозорості та відкритої політичної влади: дис.... канд. політ. наук: 23.00.02 / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Одеса, 2012. 204 с
 21. Лунін Д. С. Адміністративно-правовий статус міністерства цифрової трансформації України // Адміністративне право і процес. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2020. С. 225-235.

22. Міжнародна хартія відкритих даних. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/charter>
23. Міхровська М. С. Публічна адміністрація, державне управління та електронне урядування: особливості взаємозв'язку [Електронний ресурс] / М. С. Міхровська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2022. - Вип. 69. - С. 299-303. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_69_52
24. Наливайко Л. Р., Возна Д. В. Держава у смартфоні: вектори розвитку крізь призму діджиталізації // Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. P. 748–758.
25. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова від 18.09.2019 р. № 856. Київ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п#Text>.
26. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо присвоєння та використання офіційної електронної адреси : Проект Закону № 3861 від 16.07.2020 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69499
28. Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи // Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. № 269. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-2022-п#Text>
29. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 р. № 3475-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006, № 30, ст. 258
30. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

31. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>
32. Про затвердження Порядку обміну інформацією між Пенсійним фондом України та Міністерством освіти і науки України // Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.2021 р. № 9–1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0596-21#Text>
33. Про Координаційну раду з питань реформування державного управління: постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 р. № 335 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335_2016_%D0%BF#Text
34. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
35. Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні: Закон України від 05.11.2021 р. № 1871-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1871-20#Text>
36. Про паспорт громадянина України у формі книжечки : Проект Закону № 3986 від 14.08.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69680
37. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>
38. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-p#Text>
39. Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 595 [Електронний ресурс] // Верховна Рада

України. — Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595_2020_%D0%BF#n117

40. Путимцева Т. Держава у смартфоні: команда Зеленського пояснила, як полегшити життя українцям [Електронний ресурс] / Тори Путимцева. 2019. URL: <https://znaj.ua/politics/241648-derzhava-u-smartfoni-komanda-zelenskogo-poyasnila-yak-polegshiti-zhittya-ukrajincyam>
41. Реформи: Ефективне врядування «Розвиток електронних послуг» [Електронний ресурс] // Урядовий портал. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug>
42. Решетова Г. І. Європейський досвід запровадження електронного урядування [Електронний ресурс] / Г. І. Решетова // Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. - 2023. - Вип. 1. - С. 60-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnnt_2023_1_8
43. Романчук О.З., Бисага Ю.М., Берч В.В., Нечипорук Г.Ю., Чечерський В.І. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: Монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 196 с.
44. Сопілко І.М., Сай Р.Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. Юридичний вісник. 2020. № 2 (55). С. 102-107.
45. Участь громадськості у моніторингу надання послуг органами публічної влади: нормативне регулювання та існуючі практики / за ред. Ю. Щербініної. Київ, 2013. 120 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Monitoring-Poslug_PRINT_small-size.pdf
46. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні та адмініструванні сучасної України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. Випуск 20. С. 99-102.
47. Як працює застосунок «Дій вдома» [Електронний ресурс]. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-pracyuye-zastosunok-dij-vdoma>

48. Яковлєв С. Ю. Інструменти електронного урядування в Україні: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / С. Ю. Яковлєв // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. - 2023. - Вип. 2. - С. 198-206. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2023_2_25

Виконала:

студентка магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання

« ____ » _____ 2023 р.

Підпис

О.В. Шевчук

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права, доктор філософії з права

« ____ » _____ 2023 р.

Підпис

Р.В. Герасимчук

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., професор

« ____ » _____ 2023 р.

Підпис

Е.В. Щепанський

Ініціали, прізвище